Беларуская КРЫНІЦА

Палітычная, грамадзкая і літаратурная газэта

Кошт — па дамоўленасьці | Выходзіць з кастрычніка 1917 г. Адноўлена ў 1991 г. | ЛІСТАПАД 1993 Г. | № 2(778)

Уладзімір ПЯЦЮКЕВІЧ

НАШ СЬЦЯГ

Бел-чырвона-белы наш адвечны сьцяг
Зь небыцьця, як птушка з выраю, вярнуўся
Дабрыні на радасьць, сіле злой на страх,
На дзяржаўны гонар Маці-Беларусі.

На руках адданых, мужных змагароў
Вырваўся ён зь пекла зьдзеку і прымусу,
Запаліў у сэрцах Памяць і Любоў,
Асьвяціў дарогу Волі беларусам.

Пазіраю ў неба — ясьніца яно —
Гэта сьцяг наш родны там лунае горда.
Пасьвятлела ў хаце змрочнае акно,
Адступае цемра ад майго народа.

Да юбілею вызвольнага паўстаньня

Адбылося пасяджэньне Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта па сьвяткаваньні ў Беларусі 200-ых угодкаў вызвольнага паўстаньня 1794 года пад агульным кіраўніцтвам Тадэвуша Касьцюшкі. У Беларусі паўстанцкія сілы ўзначальваў 33-гадовы генерал і паэт Якуб Ясінскі, паўстанцы змагаліся пад дэвізам: вольнасьць, роўнасьць, незалежнасьць. Паўстаньне ахапіла амаль усе абшары беларускіх земляў, бітвы з захопніцкімі расейскімі войскамі адбыліся пры вызваленьні Вільні, на Ашмяншчыне, паблізу Іўя, Солаў, Дзівіна, Любані і ў іншых мясьцінах.

На пасяджэньні камітэта быў абмеркаваны шэраг юбілейных мерапрыемстваў, якія будуць праведзены ў красавіку будучага года.

Ул. інф.

Зварот да беларускіх прадпрымальнікаў

Шаноўныя спадары!

Калі Вы неабыякавыя да сучаснага стану й будучыні Беларусі, калі Вы ня прагнеце прыбытку любой цаной, а дамагаецеся гэтага цывілізаваным шляхам, калі хрысьціянскія запаведзі не зьяўляюцца для Вас пустым гукам, калі Вы жадаеце мець справу з прыстойнымі людзьмі, у тым ліку з замежнымі партнёрамі, і разьлічваць на эканамічную й сацыяльную падтрымку й абарону, запрашаем Вас узяць удзел у стварэньні грамадзкай арганізацыі хрысьціянскіх прадпрымальнікаў, якая аб'яднае людзей, што кіруюцца ў сваім жыцьці хрысьціянскай мараллю, для духоўнага, культурнага й эканамічнага адраджэньня Бацькаўшчыны і ў рэшце рэшт для росквіту асобы ў гармоніі з навакольным асяродзьдзем.

У эканамічнай сфэры гэтая арганізацыя дапаможа сваім сябрам у станаўленьні сваёй справы, наладжваньні дзелавых сувязяў у нашай краіне й за мяжой, у атрыманьні камэрцыйнай інфармацыі і крэдытаў у хрысьціянскім таварыстве ўзаемнага крэдыту.

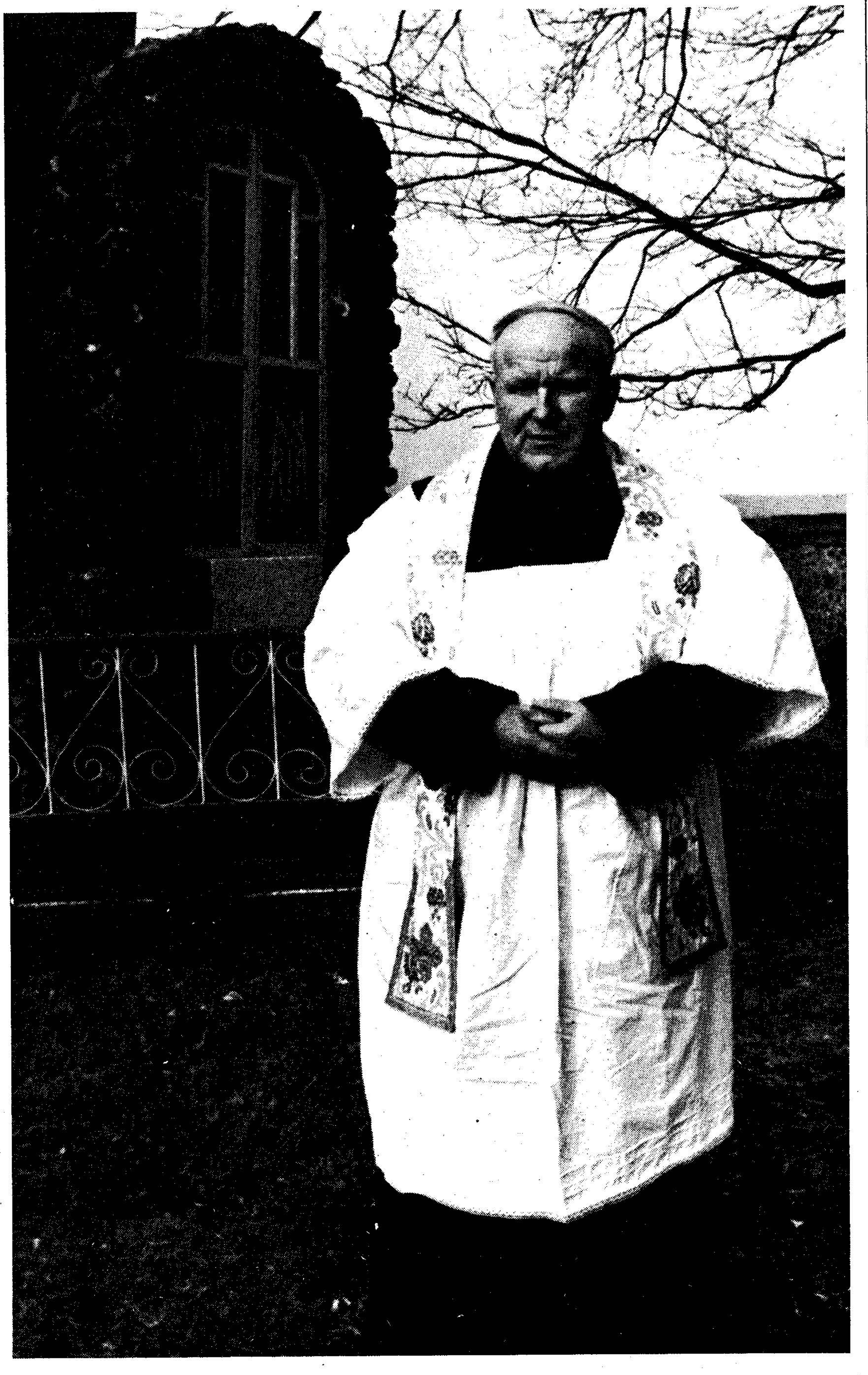
У палітычнай сфэры арганізацыя будзе адстойваць правы сваіх сяброў перад заканадаўчай, выканаўчай і судовай уладамі і створыць сістэму інфармацыі аб палітычна-эканамічным становішчы ў нашай краіне й навогул у сьвеце.

У сацыяльнай сфэры арганізацыя дапаможа ў мэдычным абслугоўваньні прадпрымальнікаў да іхніх сем'яў праз створаную сістэму мэдычнага й сацыяльнага страхаваньня, у навучаньні й павышэньні кваліфікацыі і вырашэньні праблемаў побыту ды адпачынку.

У сваёй дзейнасьці арганізацыя будзе кіравацца статутам і мець рахункі ў банкаўскіх установах, пячаткі ды іншую атрыбутыку.

Дапамажы нам Божа!

З пытаньнямі зьвяртайцеся з 9 да 21 гадзіны па тэл. (0172) 63-70-36.
Лісты дасылайце на адрас: 220065. Менск-65. А/с 24. Аргкамітэт.

На службе Богу і Бацькаўшчыне

Сорак гадоў нясе Боскае слова людзям у вішняўскім касьцёле на Валожыншчыне ксёндз Уладыслаў ЧАРНЯЎСКІ. Выхаванец школы айцоў марыянаў у Друі, пасьвечаны ў душпастыры ў 1944 годзе, ён быў ксяндзом спачатку ў Літве, а з 1953 года — сярод блізкіх яму людзей роднага краю.

Як руплівы сейбіт, ён шчодрай рукой сее ў людзкіх душах зярняты веры, дабрыні, міласэрнасьці, сумленнасьці, спагады — усё тое, што ёсьць у запаведзях Боскіх. Сваім словам на роднай мове абуджае ў людзей веру ў лепшую долю Бацькаўшчыны-Беларусі.

Плёнам ягонай творчай працы зьяўляецца і цудоўны пераклад на беларускую мову «Парадку сьвятой імшы з народам для беларусаў Рымскага абраду», тэкст якога зацьверджаны Апостальскай Сталіцай і выдадзены асобнай кніжкай у 1988 годзе з пазнакай «Лондан-Вішнева».

Фота А. ЗАЛЕСКАГА.

УРАЖАНЬНІ? НЯ ТОЛЬКІ СТАНОЎЧЫЯ...

◆ Роздум пасьля Зьезду беларусаў сьвету

Мімнула ўжо нямала часу з тых ліпеньскіх дзён, калі ў Менску адбываўся Зьезд беларусаў сьвету. Тыя дні былі запоўнены пасяджэньнямі, гутаркамі, сустрэчамі, паездкамі па гістарычных мясьцінах Беларусі і іншымі мерапрыемствамі. Гэтыя разнастайныя мерапрыемствы былі настолькі захапляльнымі, што часам засланялі сам зьезд і тыя праблемы, дзеля вырашэньня якіх у Менск зьехаліся шматлікія дэлегаты з розных куткоў Беларусі і з розных краін блізкага і далёкага замежжа.

І гэта зразумела, асабліва што датычыцца прадстаўнікоў далёкай беларускай дыяспары. Многія зь іх шмат дзесяцігодзьдзяў былі за тысячы кіламетраў ад Бацькаўшчыны і за гэты час так і не змаглі наведаць родныя мясціны. Многія зь іх марылі пра магчымасьць прыехаць на родную зямлю, але наўрад ці былі яны ўпэўненыя, што гэтая запаветная іхняя мара калі ажыцьцёвіцца. Яны не адчувалі свае віны нерад беларускім народам, але ў гады ліхалецьця аддалі перавагу свабоднаму жыцьцю на выгнаньні, чым несьці пакуты ў сталінска-бальшавіцкіх турмах, канцлагерах, запалярных ссылках. Яны ведалі, што ім пагражае ў «самай свабоднай краіне сьвету» за іхнія незалежніцкія ідэі і імкненьні. Зьдзіўляцца тут не даводзіцца, бо нават і сёньня афіцыйныя структуры ў Беларусі лічаць тых яе грамадзян, якія выступаюць за стварэньне сапраўды незалежнай Беларускай Дзяржавы, за адраджэньне беларускай культуры і мовы, ледзь не здраднікамі або непажаданымі асобамі.

І вось нечакана прадставілася гэтым людзям магчымасьць прыехаць на Бацькаўшчыну, паўдзельнічаць у розных цікавых мерапрыемствах, наведаць родныя мясціны, якія ім сьняцца ў далёкай Амэрыцы, у яшчэ далейшай Аўстраліі, убачыць над роднай зямлёй нашы нацыянальныя (цяпер дзяржаўныя) бел-чырвона-белыя сьцягі і імклівую «Пагоню»... Таму і зразумелае ўзьнікненьне сьвяточнага настрою, усьведамленьне таго, што знаходзішся на нечаканым урачыстым сьвяце, а не на зьезьдзе, які павінен быў даць праграму вырашэньня складаных праблемаў жыцьця беларускага народа.

Ураўнаважыць гэты сьвяточны настрой і рабочую праграму зьезду, атмасферу заклапочанасьці лёсам Беларусі, выпрацоўку канкрэтных, канструктыўных пастаноў, заяў і зваротаў маглі б «круглыя сталы» па праблемах беларускай дзяржаўнасьці, гаспадаркі і прадпрымальніцтва, беларускай культуры, беларускай дыяспары, чарнобыльскіх праблемаў і інш., а таксама сустрэчы дэлегатаў зьезду з кіраўніцтвам беларускіх дэмакратычных партыяў, запланаваныя на 9 ліпеня (другі дзень зьезду).

На вялікі жаль, арганізацыя «круглых сталоў» была такая недасканалая, што яны не садзейнічалі вырашэньню задачаў зьезду. Яны, па сутнасьці, ператварыліся ў нейкае падабенства навуковых канферэнцый, дзе адбывалася абмеркаваньне самых разнастайных пытаньняў, часам вельмі далёкіх ад галоўных праблемаў зьезду. І гэта вельмі шкада. У паседжаньнях «круглых сталоў» удзельнічалі амаль усе шматлікія дэлегаты і госьці зьезду, шматлікія навукоўцы, прадстаўнікі культуры, прадпрымальніцтва і інш. Гэта значыць тыя, каму было па сіле нятолькі вызначыць найбольш актуальныя для сёньняшняй Беларусі праблемы, але й прапанаваць шляхі іх вырашэньня. На жаль, так не атрымалася. Практычна ўсе «круглыя сталы» ішлі нейкімі сваімі дарогамі, скіраванымі ўбок ад галоўнага напрамку зьезду.

Так, падчас «круглага стала» па праблемах беларускай Дзяржаўнасьці закраналіся пытаньні гісторыі, культуры, рэлігіі і нават філалогіі. Толькі на сур'ёзную размову аб праблемах пабудовы незалежнай і дэмакратычнай Беларусі чамусьці не хапіла часу. Не хапіла яго і на абмеркаваньне такога важнага пытаньня, як захаваньне нашай дзяржавай нейтральнага статусу. Гэта тым больш дзіўна, калі прыгадаць, што на перадапошняй сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь рэакцыйная партнаменклатурная большасьць дэпутатаў разгарнула шалёную кампанію супраць старшыні Вярхоўнага Савета Станіслава Шушкевіча, кідаючы яму абвінавачваньні, што толькі з-за ягонай пазіцыі Беларусь не падпісала пагадненьня аб удзеле ў калектыўнай бясьпецы, навязанага Расеяй. Была нават зроблена спроба адхіліць Станіслава Шушкевіча ад пасады старшыні Вярхоўнага Савета. Думаецца, што «круглы стол» павінен быў прапанаваць зьезду праект сьпецыяльнай рэзалюцыі ў падтрымку С. Шушкевіча, каб беларускі народ ведаў, на чыім баку сімпатыі ўдзельнікаў зьезду. Аднак гэтага не адбылося. І гэта несумненны пралік і «круглага стала», і зьезду.

У дыскусіях «круглага стала» па праблемах гаспадаркі і прадпрымальніцтва шмат часу было страчана на абвяржэньне сьцьверджаньняў вядучага гэтага «круглага стала» акадэміка Генадзя Лыча пра тое, што Беларусь зможа выйсьці са стану эканамічнага крызісу толькі ў выніку цеснага эканамічнага саюзу з Расеяй і іншымі дзяржавамі СНД, што наша краіна самастойна здольная выпускаць толькі чатыры працэнты канчатковага прадукту і г.д.

Яшчэ больш спрэчным здавалася паседжаньне «круглага стала» па чарнобыльскіх праблемах. Яго ўдзельнікі прынялі праект заявы да кіраўніцтва Беларусі, скіраваны практычна супраць гуманнай канцэпцыі пераадоленьня наступстваў Чарнобыльскай катастрофы, якая была распрацавана вучонымі Акадэміі навук Беларусі ў 1989 годзе. Менавіта на аснове гэтай канцэпцыі ажыцьцяўляюцца мерапрыемствы па радыяцыйнай засьцярозе насельніцтва пацярпелых раёнаў Беларусі. Нагадаем, што канцэпцыя вучоных Акадэміі навук Беларусі была прынята Вярхоўным Саветам толькі дзякуючы падтрымцы яе дэмакратычнымі сіламі. Варта тут адзначыць, што рэдакцыйная камісія зьезду не падтрымала праекту заявы «круглага стала» і зьезд не прыняў памылковага дакумента па праблемах Чарнобыля.

Меншыя правалы былі на паседжаньнях «круглых сталоў» па праблемах культуры — вядучыя д-р Вітаўт Кіпель (ЗША) і д-р Уладзімір Конан (Менск) і беларускай дыяспары — вядучыя Яўген Лецка (Менск) і д-р Валянцін Грыцкевіч (Санкт-Пецярбург). Тлумачыцца гэта тым, што па названых праблемах у якасьці вядучых былі ня толькі сьвядомыя патрыёты Беларусі, але й добрыя знаўцы абмяркоўваемых спраў.

Праўда, і тут ня ўсё было гэтак гладка, як хацелася б. На пасяджэньні «круглага стала» па праблемах беларускай культуры былі толькі пазначаны гэтыя праблемы без выпрацоўкі канкрэтных шляхоў іх вырашэньня. І тут было страчана шмат часу для таго, каб выказаць свой погляд, замест таго, каб выпрацаваць агульную пазіцыю і давесьці яе да ведама шырокай грамадскасьці.

Аўтар гэтага артыкула засяродзіў гэтую ўвагу «круглым сталам» таму, што паводле ягонай думкі, менавіта «круглыя сталы» павінны былі выпрацаваць праграмныя дакументы зьезду, даць дэталёвы аналіз палітычнай і гаспадарчай сітуацыі Беларускай Дзяржавы, вызначыць прычыны і сілы, якія выступаюць або тармозяць станаўленьне незалежнай і дэмакратычнай Беларусі, прапанаваць шляхі іх пераадоленьня, канцэпцыю ўключэньня ў сферу беларускай палітыкі беларускай дыяспары з блізкага і далёкага замежжа і г.д.

Тут можна запярэчыць і сказаць, што зьезд прыняў дэкларацыі і звароты да беларускага народа, да Вярхоўнага Савета і ўрада Беларусі. Так, зьезд выказаўся за незалежнасьць Беларускай Дзяржавы, за яе суверэнітэт, нейтральны статус, за адмену рашэньня Вярхоўнага Савета ад 26 кастрычніка 1992 г. аб неправедзеньні рэферэндуму і нечарговых выбараў у Вярхоўны Савет, за аб'яднаньне усіх беларусаў, дзе б яны ні жылі, для сьвятой справы адраджэньня Бацькаўшчыны. Была прынята асобная заява па вайсковых пытаньнях, у якой справядліва адзначалася небеларускасьць Узброеных сілаў Рэспублікі Беларусь, прасьледаваньне ў войску патрыятычна настроеных афіцэраў, стрымліваньне пераводу вайскоўцаў-беларусаў у Беларусь, прызначэньне ў войску на адказныя пасады асобаў, якія варожа ставяцца да незалежнасьці Беларусі і да стварэньня сапраўды беларускага войска. Заява патрабавала таксама аднаўленьня на вайсковай службе падпалкоўніка Міколы Статкевіча і іншых сяброў БЗВ, звольненых з войска толькі за тое, што яны шчырыя патрыёты Бацькаўшчыны.

Зьезд прыняў таксама разгорнутую заяву, якая датычыцца беларускай дыяспары з блізкага і далёкага замежжа.

Усе гэтыя дакументы вельмі патрэбныя і вельмі своечасовыя. Аднак яны маюць істотны недахоп, бо скіраваныя, з аднаго боку, выключна да актыўных удзельнікаў адраджэнскага руху, якія і бяз гэтых дэкляраций, заяў і зваротаў добра ўсьведамляюць, што трэба рабіць для таго, каб Беларусь стала сапраўды незалежнай і дэмакратычнай дзяржавай, а з другога боку — да спрадстаўнікоў афіцыйных структураў, якія ў сваёй пераважнай большасьці ня толькі адмаўляюць гэтую ідэю, але і робяць усё для таго, каб яна не рэалізавалася ў жыцьці.

Істотнай характарыстыкай беларускага грамадства зьяўляецца наяўнасьць двух супрацьлеглых палітычных экспанентаў — беларускіх дэмакратычных партыяў і рухаў, якія змагаюцца за адраджэньне Беларусі як суверэннай незалежнай дзяржавы, і партыяў і рухаў, мэтай якіх зьяўляецца ператварэньне нашай дзяржавы ў «Северо-западный край» Расейскай імперыі. Гэтая апошняя палітычная сіла ўвасабляе найбольшую небясьпеку для беларускага народа, бо яна ймкнецца да падпарадкаваньня Беларусі імперскім амбіцыям расейскіх нацыяналістаў і чарнасоценцаў.

Беларускі народ у асноўнай сваёй масе застаецца паміж гэтымі двума экспанентамі, у чаканьні, які зь іх пераможа і які будзе больш карысны. Бясспрэчным зьяўляецца той факт што толькі дэмакратычныя сілы адпавядаюць карэнным інтарэсам нашага народа. Але ж бясспрэчнае і тое, што пераможцамі ў барацьбе за падтрымку з боку беларускага народа будуць тыя палітычныя сілы, якія змогуць пераканаць яго, што менавіта яны і зьяўляюцца выразьнікамі гэтых інтарэсаў.

З улікам гэтай асаблівасьці зьезд і павінен быў зьвярнуць асноўную ўвагу на шырокія слаі беларускага грамадзтва. Зьезд мусіў выпрацаваць такі дакумент, у якім бы ў пераканаўчай і яснай форме было паказана, што няспыннае пагаршэньне эканамічнага становішча на Беларусі выклікана ў першую чаргу рэалізацыяй імперскіх амбіцыяў Расеі, якая з дапамогай эканамічных рычагоў спрабуе загнаць народы былога СССР у рэстаўрыруемую імперыю. Дзе Беларусі будзе адведзена незайздросная роля прыдатка экспансіяніскай палітыкі, пастаўшчыка мяса і сала, масла і яек, бульбы, халадзільнікаў, тэлевізараў, трактароў і аўтамабіляў, беларусам будзе дадзена магчымасьць гінуць геройскай сьмерцю за чужыя інтарэсы далёка ад Беларусі.

Гэты дакумент павінен быў растлумачыць звычайнаму суграмадзяніну, што толькі пабудова незалежнай і дэмакратычнай Беларускай Дзяржавы зможа забясьпечыць яму чалавечыя ўмовы жыцьця. Беларускі народ мае такое ж самае, як і рускі, права на сваю дзяржаву. І ніхто ня мае права станавіцца на шляху да незалежнасьці Беларусі. І калі мы чуем сьцьвярджэньні як сярод дамарослых вялікадзяржаўных шавіністаў, так і за нашай усходняй мяжой аб ледзь не сьвяшчэнным праве падпарадкаваньня беларускага, украінскага і іншых народаў аднаўляемай «тысячагадовай» імперыі, калі мы чуем галашэньні па «некогда могучей и процветающей», дык нам нельга супакойвацца — ворагі нашай незалежнасьці ёсьць.

З гэткім дакументам павінен быў бы зьвярнуцца зьезд да беларускага народа, на які штодзённа абрынаецца магутны вал рознага тыпу фальсіфікацыі і хлусьні, якому бесперапынна ўбіваецца сродкамі «беларускай» масавай інфармацыі, што ён ня зможа выжыць, калі Беларусь стане сапраўды незалежнай, што Беларусь заўжды была на ўтрыманьні Расеі, якая мае да яе такое заміласваньне, што практычна задарма аддае ёй нафту і газ, машыны і тавары.

Чытач можа запярэчыць, што ідэя пабудовы незалежнай Беларускай Дзяржавы выказана даўно рознымі дэмакратычнымі партыямі і рухамі, што ў сродках масавай інфармацыі ў падтрымку ідэі незалежнай Беларусі пастаянна выступаюць прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, навукоўцы, простыя грамадзяне нашай краіны. Гэта так. Але трэба разумець, што любая ідэя, выказаная нейкай асобай, хоць вельмі вядомай і папулярнай, застаецца як бы асабістай ідэяй гэтай асобы. Тое самае можна сказаць і наконт партыяў і рухаў. Зусім іншае зьезд, які назваў сябе Зьездам беларусаў сьвету і гэтым заявіў пра тое, што ён зьяўляецца выразьнікам інтарэсаў усіх беларусаў, дзе б яны ні жылі, а значыць усяго беларускага народа. Менавіта гэта надае рашэньням і дакументам зьезду універсальнае значэньне, якое ня мае абмежаваньняў, уласьцівых рашэньням рухаў, партыяў і іншых палітычных і грамадскіх арганізацый.

Першы зьезд беларусаў сьвету, на жаль, ня змог асэнсаваць гэтае акалічнасьці. Менавіта на гэта і хацелася бы звярнуць увагу.

Міхась МАЛЬКО.

◆ *Ліст у рэдакцыю*

Сьцеражыцеся Вашкевіча

У «Добрым вечары» некалькі часу назад была апублікавана інфармацыя пра тое, што з адкрытым лістом да С. Шушкевіча і дэпутатаў ВС Рэспублікі Беларусь зьвярнуліся граф А. Прушынскі, які аб'явіў сябе кандыдатам на пасаду прэзыдэнта Беларусі, старшыня «христианско-демократического союза Белоруссии» М. Вашкевіч і старшыня Нацыянальна-дэмакратычнай партыі Беларусі А. Астапенка. У лісьце выказаны пункт гледжаньня іх на будучае ўсталяваньне дзяржаўнага ладу ў Беларусі — аб канстытуцыі, пасадзе прызыдэнта, парламенце.

Вось у зьвязку з гэтаю публікацыяй я і хачу заявіць: я не падпісваў ніякага ліста і даведаўся пра яго толькі пасьля публікацыі ў «Добрым вечары». Усё гэта справа нядобрасумленных рук М. Вашкевіча, які ўвёў у зман і газэту «Добры вечар».

І ня толькі гэта. Ужо пасьля абвяржэньня ў «Добрым вечары» інфармацыя аб маім удзеле ў «ліставаньні» да С. Шушкевіча і дэпутатаў, Менск быў наводнены ўлёткамі з партрэтам графа А. Прушынскага. У гэтых улётках былі заклікі да падтрымкі графа А. Прушынскага і паведамлялася аб падтрымцы яго кандыдатуры дзьвюма партыямі: «ХДСБ» і НДПБ. Гэта праява яшчэ адной хлусьні, якая была распаўсюджана шматтысячным накладам (здаецца, 50 тысяч экзэмпляраў).

Але і гэта ня ўсё. Праз пару тыдняў мне патэлефанаваў сп. А. Казлоўскі — старшыня хрысьціянска-дэмакратычнага саюза «Воскресение». Ён паведаміў, што ў Маскву паступіла інфармацыя пра тое, што графа А. Прушынскага падтрымліваюць ужо ня толькі «ХДСБ» і НДПБ, але і ХДС «Воскресение» і нават Партыя народнай згоды. Як бачым, Міхаіла Іосіфавіча Вашкевіча апаноўвае ўсё больш азарт, нібы шулернага карцёжнага гуляку. Як відаць, Вашкевіч ня ведае, што такое сумленнасьць і прыстойнасьць, а вось што такое суд, ён, думаецца, не забыў.

Застаецца толькі дадаць, што можа граф А. Прушынскі і сапраўды хоча добра для Беларусі, але, на жаль, апынуўся ён не ў тым асяродзьдзі, каб яго падтрымаў народ.

Анатоль АСТАПЕНКА.

І астролагі памыляюцца

— Рашучы крок, зроблены Прэзыдэнтам, вызначыў усю сітуацыю на будучыню. Цяпер яна мяккая і будзе гэткай да сярэдзіны кастрычніка, нягледзячы на спробы некаторых дзеячоў, якія не ўяўляюць рэальныя сілы, ёй супрацьдзейнічаць, — прадказваў у верасьні рэктар Расейскае астралагічнае акадэміі М. Левін. — Сітуацыя можа стаць канфліктнай у канцы кастрычніка, калі дэпутаты пачнуць балатавацца ў органы ўлады. Аднак, спадзяюся, абыйдзецца без крыві.

— Узяцца за прадказаньне сітуацыі цяпер можа толькі дурань, — коратка й проста канстатаваў дэрактар ЭПІцэнтра Г. Яўлінскі. І ўсё ж не ўтрымаўся ад прароцтва: — Путч у жніўні 1991 г. пачынаўся як трагедыя, а скончыўся як фарс. Я вельмі баюся, што тое, што адбываецца сёньня, пачаўшыся як фарс, можа скончыцца трагедыяй.

Як бачым, эканаміст Г. Яўлінскі, хоць і не астролаг, але быў бліжэй да ісьціны. А мо й яму зоркі падказалі?!

◆ З даўных крыніц

ВАЙНА СА СЬВЯТАМ БОЖАГА НАРАДЖЭНЬНЯ

У Расеі пашырэньне ўсякімі нягоднымі спосабамі бязбожнасьці, як ведама, не перастае. Цяпер жа, калі зьбліжаюцца Каляды, камуністы працу сваю ў кірунку бязбожнасьці ўзмацнілі яшчэ больш. На першы і другі дзень Каляд у Маскве і Ленінградзе ў тэатрах будуць адбывацца процірэлігійныя прадстаўленньні, на якіх работнікі і ўрадоўцы мусяць быць абавязкова.

АРЫШТЫ Ў МЕНСКУ

У Савецкай Беларусі паход супраць беларусаў некамуністаў ідзе поўнай парай. Чалавек нешта 17 самых выбітных беларускіх дзеячаў на полі палітыкі, навукі, культуры, пісьментсва пасадзілі камуністы ў астрог і рыхтуюць для іх цяжкія прысуды. Першы пасьля Фр. Багушэвіча пачынальнік беларускага адраджэньня праф. Б. Эпімах-Шыпіла з Мінска сасланы ў Ленінград і ў старасьці гадоў пакінуты без спосабаў да жыцьця. Ох, жорсткая рука «дабрадзеяў»! Дай. Божа, каб народ гэта ўсё вытрымаў..

Былыя белерускія паслы Мятла, Рак-Міхалоўскі і іншыя, што ўцяклі да бальшавікоў, як пішуць газэты, дужа расхвальваюць тамтэйшыя парадкі. Ну што ж, на чыіх саначках едуць — таму і песенькі пяюць.

ПРАЗ ПЯЦЬ ГАДОЎ НЯ БУДЗЕ РЭЛІГІІ

Камуністы, як ведама, праз пяць гадоў думаюць у Расеі і сярод падлеглых ім народаў зрабіць выключна камуністычную (супольную) гаспадарку. Такжа за пяць гадоў думаюць яны выкараніць рэлігію. Ці ўдасца? Адказ просты: ня даў Бог сьвіньні рог.

(«Хрысьціянская думка» № 1 і 2, 1931 г.).

Кафэдральны касьцёл у Менску (будзем спадзявацца, што зноў паўстане ў гэткім выглядзе).

Маўчаньне — знак згоды?

У размове з удзельніцамі менскага камуністычнага падполля ў гады акупацыі М. Осіпавай і А. Мазанік прэм'ер В. Кебіч, абураны зьместам кнігі Юрыя Туронка «Беларусь пад нямецкай акупацыяй», сказаў:

— Как можно было такое издавать? Мы этот вопрос уже обсуждали в правительстве, будем бороться против этого, к уголовной ответственности привлекать.

Думаецца, пытаньне «как можно такое издавать?» прэм'ер мог бы скіраваць у першую чаргу да такіх выданьняў, як «Мы и время», «Политика, позиция, прогноз», «Наш компас» і шмат якіх іншых, што як грыбы-паганкі расплядзіліся на нашай зямлі. Са старонак гэтых выданьняў сыплюцца заклікі да ліквідацыі незалежнасьці Беларусі, да далучэньня яе да Расеі, да аднаўленьня былога СССР, шчодра паліваецца брудам, паклёпам сё беларускае. У любой іншай краіне гэта кваліфікавалася б як антыдзяржаўныя дзеяньні.

Не, таварыш прэм'ер наўрад ці стане каго «к уголовной ответственности привлекать», бо тады яму давялося б пачынаць з антыбеларускіх газэтах, брашурак, улётак і са свайго кампартыйнага акружэньня ва ўрадзе. А так ён лагодна прамоўчвае аб іх.

Абяцаньні пакут і бядотаў

27 жніўня 1920 году Выканком Камуністычнага Інтэрнацыяналу, які, нібы маэстра лялькавага тэатра, маніпуляваў дзеяньнямі камуністаў ва ўсім сьвеце, накіраваў з Масквы загадны ліст італьянскім камуністам ад прысьпяшэньні імі камуністычнага захопу ўлады ў Італіі. У тым лісьце, у прыватнасьці, гаварылася: «Совершенно ясно, что нигде в мире победа пролетариата теперь невозможна **без страданий и лишений для рабочих** (выдзелена рэд.)... Если революция не пойдет быстро и в других странах, возможно, что и итальянскому пролетариату придется пройти через такой же тяжелый и крестный путь, каким идет пролетариат России со времени Великой Октябрьской революции 1917 года... Рабочий класс Италии изумительно единодушен — итальянский пролетариат целиком стоит за революцию... Сельские рабочие — за революцию. Большая часть крестьян — за революцию... Приближаются решающие бои. Италия будет советской страной... Да здравствует Коммунистическая партия Италии! Да здравствует Итальянская совестская республика!»

Вось так! І хоць маскоўскі Камінтэрн сьцьвярджаў, што ўсе італьянцы «за революцию», яны, відаць, не спакусіліся абяцаньнямі «страданий и лишений» для іх, не захацелі чагосьці падобнага да 1917 году ў Расеі. Італія ня стала краінаю савецка-бальшавіцкае дыктатуры.

ПРАЗ ПРЫЗМУ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ДЭМАКРАТЫІ

Што можа вывесьці Беларусь з крызісу? Якую арыентацыю павінна узяць грамадзтва сярод многіх, часта супярэчлівых прапаноў? Як бачыцца будучыня Беларусі і яе грамадзтва нацыянальнымі дэмакратамі? На гэтыя пытаньні спрабуе даць адказ у сваіх нататках кандыдат фізіка-матэматычных навук Анатоль АСТАПЕНКА.

Ідзе працэс пераходу ад камуністычнага таталітарнага рэжыму да дэмакратычнага грамадзтва. У розных краінах усталяваньне дэмакратычнага ладу адбывалася па-рознаму, у розных варунках. Дэмакратыя ЗША прайшла доўгі шлях разьвіцьця, пакуль там усталяваўся цяперашні лад і цяперашні ўзровень жыцьця. Была там і інфляцыя, і крызіс, і беспрацоўе... Але там не было камунізму. Не было 75-гадовага панаваньня самага жудаснага з усіх рэжымаў, што існавалі на зямлі — камуністычнага, які і цяпер ня скончыўся у рэспубліках былога СССР. І асабліва моцныя пазіцыі камунізму ў Беларусі. Самае трагічнае, што ў нас адбылося, дык гэта генныя зьмены. Тры пакаленьні людзей пасьля бальшавіцкага перавароту нясьць у сабе ўжо спадчыннасьць камуністычнага сатанізму. І калі ў дзяржавах Прыбалтыкі камуністы не пасьпелі здэградаваць карэнныя нацыі, дык у Беларусі яны амаль дасягнулі «посьеху». У гэтым галоўная трагедыя беларусаў.

Існуе такі закон: калі рэлігія, вера ў Бога ратуе душу чалавека, дык нацыянальнае пачуцьцё зьяўляецца ратаўнікам увяго грамадзтва. Таму я лічу, што кожны зь беларусаў павінен прайсьці шлях ад посткамуністычнага чалавека-манкурта да чалавека, галоўнымі рысамі якога зьяўляецца ўсьведамленьне Бога і Нацыі. Калі ня будзе гэтага, дык грамадзтва такіх людзей непазьбежна сканае.

Гісторыя сьведчыць, што толькі нацыянальная ідэя здольная быць той сілай, якая зможа вывесьці грамадзтва на высокі ўзровень дабрабыту. Гэтак было пасьля Другой сусьветнай вайны ў Нямеччыне, калі Людвіг Эркард выводзіў з крызісу эканоміку дзяржавы праз яе нацыянальную сутнасьць. Гэтак было ў Японіі, якая за вельмі кароткі час ператварылася з феадальнай краіны ў высока індустрыяльную дзяржаву. Гэты пералік можна працягваць на многіх прыкладах.

Нягледзячы на крытычнае становішча беларускай нацыі, ня страчана вера ў адраджэньне нашага народу, тым больш, што адна з важнейшых нацыянальных рысаў беларуса — ягоная працавітасць — яшчэ ня зьнікла. Ня нашая віна, што мы ня ведаем свае гісторыі, ня нашая віна, што мова беларуская даведзена да заняпаду. Дзесяцігодзьдзямі камуністы вынішчалі ў нас пачуцьцё нацыянальнае годнасьці. І свае мэты амаль дасягнулі. Але глыбінныя народныя традыцыі ім задушыць не ўдалося. Яны жывуць і гэта надае аптымізм у дасягненьні галоўнае мэты нацыянальнае дэмакратыі — адраджэньня сапраўднага нацыянальна сьвядомага беларуса, асобы ў нацыянальнай супольнасьці.

Але выкрышталізавацца гэтай супольнасьці нацыянальна сьвядомых людзей магчыма толькі тады, калі нейкая іншая нацыянальная супольнасьць ня будзе дамінаваць над ёю, душыць яе, хоць яна рана ці позна ўсё ж выйдзе на цывілізаваны шлях свабоды, можа, праз барацьбу і пакуты. Заходняя Эўропа прайшла ўвесь гэты шлях і выйшла на такі ўзровень, калі магчымыя кантакты народаў на любым узроўні, калі межы паміж дзяржавамі ўжо не істотныя. І вось у іх сапраўды ўтварылася наддзяржаўная эўрапейская супольнасьць. Але магчымым гэта стала толькі тады, калі кожная з нацыяў, што ўваходзяць у гэтую супольнасьць, стала высокаразьвітай квітнеючай нацыяй з багатай культурай, высокім пачуцьцём нацыянальнай годнасьці і, нарэшце. гэта дзяржавы з высокім эканамічным патэнцыялам.

Мы, беларусы, стаім толькі на пачатку гэтага шляху. Да еднасьці праз крышталізацыю асабістасьцяў — вось філасофская формула працэсу. Таму цяперашні пачатак нашага шляху ў будучыню — гэта ня просты шлях да такога стану, калі ўжо можна «людзьмі звацца». Гэта шлях паступовага працэсу інтэграцыі з таксама ўжо сталымі народамі, якім не пагражае небясьпека растварыцца сярод больш сталых народаў.

Часта гавораць, што найпершай каштоўнасьцю дэмакратыі зьяўляецца свабода асобы чалавека і таму ніякія нацыянальныя абмежаванні не павінны перашкаджаць гэтаму. Лібералы аргументуюць гэта тым, што імкненьне да свабоды даецца чалавеку ад нараджэньня і стан свабоды — найвялікшы набытак цывілізацыі. Сярод дэмакратаў мінулага і многіх сучасных дэмакратаў, асабліва расейцаў, распаўсюджана думка, што ўсялякія размовы аб нацыянальных праблемах, нацыянальным адраджэньні толькі тармозяць натуральны шлях разьвіцьця чалавека.

А ці так гэта? Ці зьяўляецца нацыянальнасьць другасным панясьцем у лесьвіцы эвалюцыі чалавецтва? Для адказу на гэтае пытаньне неабходна зьвярнуцца да аналізу самае сутнасьці такой катэгорыі, як асоба чалавека, да разуменьня сутнасьці розьніцы паміж чалавекам і жывёлай. І галоўнае — неабходна добра ўсьвядоміць эвалюцыю чалавека, якой яна мусіць быць у Боскім тварэньні.

Гісторыя сьведчыць нам пра наступнае. У далёкай мінуласьці мы ня знойдзем літаратурных сьведчаньняў аб нацыянальных праблемах. Ня толькі нацыянальныя адметнасьці, а нават расавыя не хвалявалі старажытных людзей. Але не ўласьцівыя грамадзтвам мінулага дэмакратыя ды гуманізм. Таталітарныя рэжымы, жорсткі падзел на касты мы назіраем на прыкладах старажытнага Эгіпту, антычнага Рыму, Індыі... Толькі з распадам імперый паяўляюцца новыя якасьці ў чалавечым грамадзтве, узьнікае такая катэгорыя, як свабода чалавека і разам з павялічэньнем ролі асобы ўзьнікае і яе адметнасьць — нацыянальная прыналежнасьць. Нацыянальнасць — адзін з галоўнейшых атрыбутаў асобы чалавека. І прыярытэт асобы чалавека, яе правоў — гэта і прыярытэт нацыянальнага над інтэрнацыянальным. Таму й сапраўднае дэмакратычнае грамадства ўзьнікае толькі праз разьвіцьце асобы чалавека, а праз яе — нацыянальнасьці.

Страціць нацыянальнае аблічча — гэта азначае страціць сябе, дэградаваць, стаць манкуртам. Нацыянальнае — вышэйшая каштоўнасьць чалавека ў сучасную эпоху. Не зьліцьцё, а разьвіцьцё нацый — вось у чым сутнасьць эвалюцыі чалавецтва апошніх трох стагодзьдзяў.

На першы погляд ЗША — адзіная дэмакратычная дзяржава, якая дасягнула высокай ступені дабрабыту не праз разьвіцьцё нацыянальных асаблівасьцяў, аднак у гэтым і бяда амэрыканцаў. Бяда ў адсутнасьці высокай духоўнай культуры ў амэрыканскім грамадзтве ў мінулыя часы. Але ўжо ў нашым стагодзьдзі мы бачым іншае — новую, маладую нацыю, амэрыканскую. Зьяднаную, прагрэсіўную, патрыятычную.

Шлях жа нацыянальных дзяржаў з моцнымі старадаўнімі традыцыямі аказваецца нашмат больш перспектыўным, чымсьці амэрыканскі. Яскравым прыкладам таму можа быць Японія. Пераход ад таталітарнага рэжыму да дэмакратычнага быў там вельмі ўражальны.

Вяртаючыся да праблемаў нашай шматпакутнай Беларусі, хацелася б падкрэсьліць яшчэ адно. Быць беларусам азначае ня толькі валоданьне беларускай мовай. Гэта азначае, што трэба яшчэ ўсьведамляць сябе беларусам у гістарычным і геапалітычным ракурсе. Першае азначае веданьне гістарычнай праўды пра Беларусь, усьведамленьне свае беларускае ментальнасьці, якая розьніцца ад, напрыклад, украінскай ці расейскай. Усьведамленьне сябе не як нейкага там малодшага, менш здольнага брата кагосьці «старэйшага», «вялікага», «дабразычлівага». Усьведамленьне сябе эўрапейцамі часоў Скарыны і Гусоўскага і заняволенымі чужой нацыяй у канцы XVIII стагодзьзя і аж да нышых дзён — вось якой павінна быць нашая ментальнасьць.

І, другое, геапалітычны фактар. Для беларусаў ён, бадай, адзінае, што засталося праз вякі амаль нязьменным. На этнічных і гістарычных землях Беларусі жыве, як і тысячу гадоў назад. беларускі народ. Тут і толькі тут ён адзіны гаспадар, і задача нацыянальнай дэмакратыі, як і ўсіх сьвядомых беларусаў, давесьці гэта да сьвядомасьці кожнага беларуса. Трэба, каб кожны беларус ведаў, што ўсе этнічныя групы, якія жывуць побач з намі, толькі госьці ў нас і наша задача — заўжды быць гасьціннымі і дабразычлівымі да іх, але ні ў якім разе ня трэба трапляць у залежнасьць ад гасьцей. Гонар нацыі — вось атрыбут нацыянальнай незалежнасьці.

Анатоль АСТАПЕНКА.

«Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі»

«Ці жонка звонка? Ці дзеткі гудуць?» — пытаў у нашай ваколіцы сусед суседа і не здагадваўся нават, што гэтым пытаньнем перакладае прозу штодзённага жыцьця на музыку. Калі ў хаце згук ды зык, калі сыздалі чуць як усё там пяе — значыцца справы ідуць на добры лад.

А каля гэтай самай хаты сядзелі вясной на чарэшні салаўі і жартавалі па-беларуску, хаця ім здавалася, што яны пяюць:

— Паскроб, паскроб!
— Дзе, дзе, дзе?
— Ту, ту, ту!
— Дзе, дзе, дзе?
— Ту, ту, ту!
— Ць, ць, ць...
— А-а...

Ды не толькі жывыя творы гаварылі на нашай каханай Беларусі. Стыхіі таксама. Беларуская вада часам сьмяецца, часам плача, нешта шэпча, а часам маўчыць. Гэта таксама гук.

«А ў Бэтлеем ціхая вада...» — пяюць Палешукі ў Калядны Вечар. Словы калядкі вельмі спадабаліся нашаму паэту Канстантаму Ільдэфонсу Галчынскаму. Ён запытаў мяне: «Слухай, Земак, ці магу я ўзяць гэтае ў све вершы?». «Бяры, — адказаў я. — Беларусы людзі добрыя. Не шкадавалі песьняў Міцкевічу, і табе не пашкадуюць». Такім спосабам беларуская «ціхая вада» трапіла ў паэму Галчынскага «Ніобэ».

Як ні кінь, сьпеў і мова не жывуць на Беларусі паасобна. Яны заўсёды разам.

У цяжкія часіны вайны я жыў некалькі год у Фэліксове, у сям'і майго сябра Уладзіміра Мальца. Я працаваў зь ім у полі, памагаў будаваць новую хату, хадзіў на вечаркі, на вясельлі, на талокі, на хрысьціны і на хаўтуры, дужаўся з хлопцамі на ігрышчах, танцаваў з паненкамі на вечарынах — а потым запісваў у сшытак фэліксаўскія песьні.

Зразумела, я не ведаў, ці будзе з гэтага калісьці нейкі спажытак і ці здалею ў будучыні выдрукаваць свой зборнік. Аднак ужо тады мне хацелася дасягнуць нешта іншае ад звычайных этнаграфічных запісак. Я імкнуўся намаляваць музычны партрэт аднае вёскі, паказаць сваеаблічну «сьпеўную бібліятэку», з каторай штодзень карысталі жыхары Фэліксова. Міхал Фэдэроўскі ў прадмове да свае помнікавае працы «Люд Бялорускі» напісаў:

«Том адзін падарыць будучай беларускай інтэлігенцыі. Гэта скарбы нашых бацькоў, гэта найбагатшая спадчына, і казкі, і песьні, і байкі наймілейшых дзядоў. Яны былі ўтаптаныя ў друз, нібы залатыя зярняты, я іх дастаў, а вы пасейце, каб вашыя будучыя пакаленьні сабралі багаты плён».

Я надта добра ведаю, што з звычайны аматар, але беларуская песьня мне таксама дарагая і блізкая як і вялікаму вучонаму. І калі мне ўдалося ўратаваць ад забыцьця хоць горстачку таго скарбу, гэта будзе для мяне ўзнагародай.

Я склаў фэліксаўскія песьні найлепш як толькі ўмеў і цяпер аддаю іх у рукі чытачоў. Як кажуць, грэх у мех, а ратунак наверх. Даруйце аўтару ўсе яго памылкі.

Гэта кніга — для людзей і для мяне самога. Я хачу верыць, што чорнае трупяхлё зьдзеку перастане ўрэшце жывое цела беларускае мовы і што новае пакаленьне зачне больш чым раней цікавіцца песьнямі свае бацькаўшчыны. І можа пойдзе на пошукі слаўнага сяла Фэліксова. Вось кірунак — Лідчына, каля Жалудка.

Я і сам буду заглядваць у свой зборнік, услухоўвацца ў словы і ноты, каб яшчэ раз убачыць Беларусь, каторую я пакахаў з маленства, гэту цудоўную старонку, сумную і вясёлую, што зьзяе, грэе і пяе быццам яе нехта гукамі апырскаў.

Земовіт ФЭДЭЦКІ.

Гэткая вось лірычна-прачулая прадмова да зборніка народных песень з нотамі «Цёплыя вечары... ды халодныя ранкі, або што сьпявалі ў Фэліксаве». Песень з аднае толькі вёскі (цяпер яна ў Лідзкім раёне). У гэтым зборніку, выдадзеным летась у Варшаве на беларускай мове Варшаўскім аддзелам БГКТ, іх 72. 42 зь іх пан Земавіт запісаў ад свайго сябра Уладзіміра Мальца, якому тады было 31 год. А многія песьні запісаны ад 17—19-гадовых хлопцаў і дзяўчат.

І якія ж яны былі сьпеўныя, духоўна багатыя, нашы вёскі яшчэ паўстагодзьвдзя назад! І якія ж яны сталі глухія, нямыя, бяспамятныя цяпер, пад узьдзеяньнем «сацыялістычнай цывілізацыі»! Тое, што ствараласе народам на працягу стагодзьдзяў, згублена, забыта дзе за семдзесят гадоў, а дзе і за пяцьдзесят. Не свая самабытная песьня чуецца цяпер на вуліцах вёсак, а мацюганьне і п'яная разгульнасьць, прынесеныя дзікім ветрам на нашу зямлю.

Беларуская крыніца
Палітычная, грамадзкая і літаратурная газэта.
Заснавальнік і выдаўца Пятро СІЛКА.
Галоўны рэдактар Алесь ТРАЯНОЎСКІ.

Адрас для карэспандэнцыі: 220065. г. Менск-65, абан. скрынка 24.

Аўтары адказваюць за дакладнасьць фактаў, цытат, лічбаў, дат, асабістых імёнаў, геаграфічных назваў і іншай інфармацыі, што паведамляецца ў матэрыялах. Рэдакцыя можа друкаваць матэрыялы, не падзяляючы пункту гледжаньня аўтара. Дасланыя матэрыялы не рэцэнзуюцца і не высылаюцца назад аўтарам.

Паліграфічная фабрыка «Чырвоная зорка» МПВА імя Якуба Коласа,
Падпісана да друку 17.XI.93 г.
Наклад 1000 паасобнікаў.
Зак. № 2273.